

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

чинності можна класифікувати за багатьма критеріями, проте основною проблемою, що потребує наукового юридичного розроблення, є ефективність протидії молодіжній злочинності. Дослідження її факторів відбувається суворо на теоретичному рівні, тоді як ця проблема потребує реального реагування з боку кримінології, оперативно-розшукової діяльності та інших галузей права. Втім, підняті питання не є остаточними й підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню.

Література

1. Белецька І.В. Особливості соціально-виховної роботи з дітьми ризику // Український медичний альманах. - 2008. - Т. 11. - № 6. - С. 101-102.
2. Попелюшко Р.П. Асоціальна поведінка як проблема підліткового віку // Проблеми загальної та педагогічної психології. - 2011. - Т. XIII. - Ч. 5. - С. 291-298.
3. Денисов С.Ф. Кримінологічна оцінка економічного потенціалу програмно-цільового забезпечення запобігання злочинності молоді / Митна безпека. Серія: "Право". - 2010. - № 2. - С. 111-117.
4. Гелемей М.О. Молодіжний екстремізм як негативне явище суспільного розвитку // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2012. - № 3. - С. 45-49.
5. Ходаківська О.М. Життєві події як фактор виникнення інтенсивного стресу в людини // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні

науки. - 2011. - № 61. - С. 228-232.

6. Мельник Л.П. Деякі індивідуально-психологічні та соціальні особливості деліквентної поведінки підлітків. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. - 2009. - № 11.

7. Гедьо А.С. Агресивна поведінка неповнолітніх як причини вчинення злочинів з особливою жорстокістю / Митна справа. - 2011. - Ч. 2. - С. 237-240.

8. Зобенько Н.А. Аналіз мотивів та механізмів формування девіантної, протиправної поведінки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. - 2011. - № 20. - С. 63-66.

9. Абросімова Ю.А. Злочинність неповнолітніх в Україні в умовах економічної кризи // Право і суспільство. - 2009. - № 2. - С. 98-102.

10. Мотунова Н.В. Соціально-педагогічні причини правопорушень неповнолітніх // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. - 2012. - № 5. - Ч. 1 - С. 219-229.

11. Денисов С.Ф. Мораль як основа виховання молоді // Держава та регіони. Серія: Право. - 2011. - № 4. - С. 201-204.

Бабакін В.М.

*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Харківського національного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 16.08.2012*

УДК 343.85:343.915

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В ЖІНОЧИХ ВИПРАВНИХ УСТАНОВАХ

Конопельський В. Я.

Діяльність установ виконання покарань пов'язана не лише з прямою функцією виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі як такого, а насамперед - зі здійсненням відновлення особистості в суспільстві, тобто ресоціалізацією. Саме тому велике значення має проблема запобігання й протидії вчинення новим злочинам як в умовах установи виконання покарання, так і після звільнення по відбутті строку покарання. При розгляді цієї проблеми слід розділяти поняття вчинення злочинів в умовах і під час виконання покарання, що певним чином дає можливість спрогнозувати поведінку конкретної засудженої особи після звільнення покарання. Крім категорії "запобігання злочинам", що застосовується для визначення родового поняття, використовуються також поняття "профілактика", "запобігання" і "припинення".

Дослідженню піддавалися засуджені жінки, які вперше відбували покарання у вигляді позбавлення волі. Актуальність дослідження саме цієї категорії зумовлена тим фактором, що переважна більшість жінок, які перебувають у місцях позбавлення волі, - це жінки, які вперше засуджені до відбування цього покарання (майже 70 %). Окрім цього, в установах, призначених для утримання вперше засуджених до позбавлення волі жінок, утримуються засуджені за вчинення злочинів будь-якої тяжкості, незалежно від наявності й кількості судимостей (єдина умова - жінка раніше не перебувала в місцях позбавлення волі).

Проблемам виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо засуджених жінок присвячена значна

© В.Я. Конопельський, 2012

кількість досліджень, серед яких праці А.Б. Благи, В.А. Бадири, Т.А. Денисової, В.О. Меркулової, Г.С. Резніченко та ін.

Доцільно пригадати, що термін "профілактика" перейшов у кримінологію з медичної практики масових щеплень проти хвороб. У нашому випадку слід розуміти термін "запобігання" як комплекс заходів, спрямованих на отримання упереджувальної інформації щодо певної особи, і навпаки - отримання прогнозу поведінки фігуранта чи групи осіб з огляду на обставини, що складаються. У свою чергу, це неможливо без плідної співпраці всіх відділів і служб установи у вивченні особи як такої, її певної спрямованості щодо окремих видів злочинів (мається на увазі насильницьких, корисливих тощо).

Сама профілактика неможлива без участі громадськості як, наприклад, у Чорноморській ВК УДПТСУ в Одеській області (№ 74), включаючи й роботу ряду релігійних організацій, які, використовуючи загальнорелігійні поняття й переконання, проводять роботу по відверненню засуджених від злочинного способу існування й налаштовують на правослухняну поведінку, яка пропагується біблейськими істинами й заповідями. Одним з напрямків профілактики наркоманії в Чорноморській виправній колонії є проведення із засудженими профілактично-роз'яснювальних бесід щодо негативного впливу наркотичних речовин на людину й передбачену кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин. З установою по напрямку профілактики співпрацює Одеський благодійний фонд реабілітації й соціальної адаптації гро-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

Таблиця 1

	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Запобігання злочинам	14	28	29

Таблиця 2

Категорія обліку	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Схильні до суїциду	12	17	23
Схильні до членушкодження	12	13	30
Злісні порушники режиму утримання	10	9	7
Схильні до нападу	5	2	1
Схильні до втечі	6	8	2

мадян без визначеного місця проживання “Дорога до дому” за підтримки Міжнародного Альянсу ВІЛ/СНІД в Україні. В установі вказаний фонд працює за напрямками: профілактика інфікованих ВІЛ, розповсюдження інформаційних матеріалів про шкоду вживання наркотиків (буклет “Подорожник”, газета “Не улетай”, психологічна допомога, робота групи психологічної підтримки. Отже, залучення громадськості й релігійних організацій дає певний виховний вплив на засуджених, які віднесені до категорії важко виховуваних. Очікуваний позитивний результат ця робота дає в попередженні аутоагресивних проявів засуджених, що особливо розповсюджено в установах виконання покарань.

При вивченні цієї проблеми слід виділити два види впливу на особистість: групову роботу й індивідуально-профілактичну. Під індивідуально-профілактичною роботою слід розуміти роботу, що проводиться визначеним наказом начальника установи працівником, який планує проведення індивідуально-профілактичних бесід. Здійснення індивідуального впливу на особу проходить у формі проведення ряду попереджувальних заходів. У ході особистого спостереження, отримання інформації від інших засуджених співробітник вивчає особу засудженого. Не слід виключати тісну співпрацю з психологом, якому засуджений може відкритись по-іншому й допустити до прихованих мотивацій поведінки.

Кримінальна статистика свідчить, що стан і динаміка злочинності значною мірою визначаються дієвістю здійснюваного контролю. В умовах відбування покарання значну роль відіграє контроль дотримання режимних вимог, мається на увазі обмеження, встановлені розпорядком дня, вимогами до зовнішнього вигляду засуджених і правил спілкування, що виключають уживання ненормативної лексики й принизливого ставлення до оточуючих. Саме з огляду на виконання встановлених кримінально-виконавчим законодавством України обмежень у деяких випадках і розкривається кримінальна особистість, над переконаннями й поведінкою якої слід працювати з метою недопущення й запобігання різного роду злочинів.

Серед заходів, що плануються для протидії некорисливим агресивним посяганням на життя, здоров'я, честь і гідність людини, особливо слід активізувати заходи спеціальної медичної допомоги особам з хворобливими відхиленнями психіки, які здатні на необдумані вчинки як щодо себе, так і до оточення. Для цього необхідно спланувати заходи спеціальної психологічної й

психіатричної діагностики й соціальної реабілітації психопатів, хронічних алкоголіків, наркоманів та інших правопорушників з аномаліями психіки. Не слід виключати можливість терапевтичного коригування агресивної поведінки, яка загрожує оточуючим.

Отже, з практичного погляду, запобігання злочинності можна поділити на профілактику й припинення. Профілактика є розширеною, довгостроковою системою заходів. Профілактика злочинності - це багаторівнева система державних і громадських цілеспрямованих заходів щодо виявлення, усунення, нейтралізації причин і умов злочинності.

Слід зауважити, що заходи недопущення й припинення застосовуються до особи, яка робить спробу чи вчиняє конкретний злочин. Недопущення - це система заходів, яка застосовується на стадії готування до вчинення злочинів, що спрямована на перешкоджання здійсненню злочинного наміру конкретною особою. Припинення є системою заходів, які застосовуються на стадії замаху на вчинення злочину з метою відвернення злочинного результату. Виходячи із зазначеного, запобігання є діяльністю установи, спрямоване на утримання злочинності на можливо мінімальному рівні через усунення її причин і умов, а також на недопущення й припинення конкретних злочинів.

Зважаючи на статистичні дані запобігання злочинів у Чорноморській ВК УДПтСУ в Одеській області (№ 74) видно, що рівень профілактично-запобіжної роботи за останні два роки залишається стабільним. Що не можна сказати про 2010 р. Ріст рівня попереджуваних злочинів зумовлюється саме психологічними характеристиками осіб, які відбувають строк покарання, мається на увазі нестримність, емоційна нестабільність, відсутність дієвого самоконтролю й керованості.

Саме з метою контролю за окремими неблагонадійними засудженими в установах виконання покарань ведуться списки засуджених, які стоять на оперативно-профілактичному обліку й потребують відповідної корекційної роботи.

Наведений аналіз свідчить про зріст схильності засуджених до аутоагресивних вчинків. Переважно причиною до таких проявів є складність в адаптуванні до умов відбування покарання, психічні розлади, яким сприяло надмірне вживання алкоголю, вживання наркотиків. А на сьогодні широкого розповсюдження набули синтетичні наркотики, що відповідним чином руйнують психіку. Зменшення кількості злісних порушників режиму утри-

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

манья відбулось внаслідок того, що значно зросла кількість допущених правопорушень однією особою. Це свідчить про високий рівень соціальної й педагогічної запущеності окремих засуджених, унаслідок відсутності належного виховання до відбування покарання, що й привело до вчинення злочину і, як наслідок, до відбування покарання в установі закритого типу.

Отже, профілактика й недопущення злочинів є пріоритетним напрямком у роботі із засудженими та саме в процесі ресоціалізації особистості в умовах існування в правослухняному соціумі.

Література

1. Бадира В.А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. - Запоріжжя, 2005. - 241 с.

2. Блага А.Б. Кримінологічні особливості жіночої зло-

чинності в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец.12.00.08. - Х., 2000. - 16 с.

3. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 3. - Ст. 21.

4. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності: Монографія. -2-ге вид. - Одеса, НДРВВ ОЮІ НУВС, 2003. - 281 с.

5. Резніченко Г.С. Особливості виконання і відбування покарання у вигляді позбавлення волі щодо засуджених жінок: Монографія. - Одеса: ОДУВС, 2009 - 173 с.

Конопельський В.Я.

*кандидат політичних наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 22.07.2012*

УДК 343.36:343

ЗАВІДОМО НЕЗАКОННІ ЗАТРИМАННЯ, ПРИВІД, АРЕШТ АБО УТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: КРИМІНАЛЬНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Воронцов А. В.

Свобода й недоторканність особи насамперед гарантується Конституцією України. Спеціальною правовою гарантією недоторканності особи є встановлення КК України (р. XVIII ОЧ КК України) кримінальної відповідальності службових осіб, наділених правом затримання, приводу, арешту, утримання під вартою, притягнення до кримінальної відповідальності й допиту впродовж досудового розслідування. Неправомірне (злочинне) застосування запобіжних та інших заходів не створюють необхідних умов для досягнення мети, що стоїть перед правосуддям і дискредитує органи, які його здійснюють [1, 140].

В юридичній літературі стосовно визначення кваліфікуючих ознак у ч. 3 ст. 371 КК України (спричиненням тяжких наслідків) слід вважати: 1) самогубство - це свідоме й вольове діяння (дія або бездіяльність) осудної особи, яке полягає в позбавленні себе життя й призводить до смерті. Спроба вчинити самогубство - це таке ж діяння (дія або бездіяльність) осудної особи, яке не призводить до смерті. Дії підготовчого характеру, висловлювання наміру вчинити самогубство, поняттям "спроба вчинити самогубство" не охоплюються [6, 1004-1008]; 2) спричинення (заподіяння) шкоди здоров'ю - це передбачені КК України тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості (ст. ст. 121, 122, 125 КК України) [2, 49-54; 6, 121]. Кваліфікуюча ознака завідомо незаконного затримання, приводу або арешту за ч. 3 ст. 371 КК України як тяжке тілесне ушкодження, вчинене за обтяжуючих обставин, визнається (ч. 2 ст. 121 КК України), якщо воно: було вчинене способом, що має характер особливо мучення або мордування; сталося внаслідок систематичних, хоч би й не тяжких, тілесних ушкоджень; вчинене групою осіб; вчинене на замовлення; спричинило смерть потерпілого. Питання про те, чи були певні дії мученням або мордуванням, вирішує не судово-медична експертиза, а досудове слідство й суд.

За визначеною частиною статті діяння кваліфікується як учинене групою осіб, коли всі учасники групи мали умисел заподіяти потерпілому тяжкі тілесні ушкодження. Тяжке тілесне ушкодження, якщо внаслідок нього сталася смерть потерпілого, кваліфікується за

сукупністю злочинів ч. 2 ст. 121 і ч. 3 ст. 371 КК України. При умисному тілесному ушкодженні, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, настання смерті не охоплюється умислом винного: він не передбачає її настання. Якщо ж він, заподіюючи тілесні ушкодження, передбачає настання смерті, то, незалежно від фактичних наслідків, його дії утворюють посягання на життя - убивство чи замах на вбивство - і такі дії кваліфікуються за сукупністю злочинів залежно від того, на що спрямовано умисел (відповідна стаття чи її частина злочинів проти життя й ч. 3 ст. 371 КК України).

Прикладом може стати злочин, учинений групою оперуповноважених працівників міліції: капітаном міліції Б., мол. лейтенантом міліції С., мол. сержантом міліції Ш., які незаконно затримали потерпілого К., який звернувся до міліції у зв'язку з крадіжкою в нього комп'ютерної техніки, і стали бити його, змушуючи обмовити в учиненні злочину іншу людину. Після цього оперативники незаконно затримали потерпілого С. з метою одержання зізнання у вчиненні злочину. Потерпілого С. тримали годину, били металевим прутом, пластиковою пляшкою, а також гумовим кийком. Після цього ввели гумовий кийок в анальний отвір потерпілого й кілька разів повернули. У результаті таких насильницьких дій (наслідок яких - завдання тяжких тілесних ушкоджень потерпілому) працівники міліції одержали від С. "зізнання". Далі ці працівники незаконно затримали громадянина М. і також застосовували до нього фізичне насильство з метою одержання зізнання в учиненні злочину. Суд визнав працівників винними за ч. 2 ст. 121 і ч. 3 ст. 365 КК України й засудив Б. до 4 р. позбавлення волі, С. і Ш. - до 3 р. 6 міс. позбавлення волі. Наведений приклад підкреслює не тільки підвищену ступінь суспільної небезпеки вчиненого, а й свідчить про відповідні припущення у кваліфікації злочинів, неврахування правил конкуренції норм прав [1, 142].

Щоб віднести той чи інший злочин до певної групи, необхідно враховувати, що головним критерієм має бути мотив (мотиви) учинення злочину, що, як кваліфікуюча ознака, потребує конкретизації мотиву вчинення заві-